

**แนวคิดรัฐ-เขตแห่งวัฒนธรรม : ข้อเสนอบนความหลากหลาย
ทางชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของ
ชนชาติพื้นเมือง**

Cultural State-Cultural Sphere: The New Paradigm base
on the Diversity of Cultural and Indigenous People.

ดร.ธันวา ใจเที่ยง*, ปัญญา เถาว์ชาลี, นพพล อัครชาติ***,
ดร.กัตัญญู แก้วหานาม******

**Dr.Tunwa Chaitieng, Panya Thaochalee, Noppon Akahat,
Dr. Kathanyoo Kaewhanam**

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และรองคณบดีคณะศิลปศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, E-mail : parivuthagul@yahoo.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ E-mail : yachakoo@yahoo.com

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาฬสินธุ์, E-mail: n-akahat@hotmail.co.th

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และคณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, Email: dr.kathanyoo@yahoo.com

บทคัดย่อ

ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพ ในเขตชีวภูมิศาสตร์ต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางชีว-ชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของมนุษย์ ความแตกต่างดังกล่าว เป็นมรดกที่มีคุณค่า ซึ่งธรรมชาติได้สร้างสรรค์ขึ้น ให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าของระบบนิเวศโลก การจัดระเบียบมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่างๆ โดยมนุษย์เพียงบางกลุ่ม ภายใต้กระบวนทัศน์รัฐชาติ ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์ บทความนี้กล่าวถึง ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความเป็นมาของรัฐชาติ และสถานการณ์ชนชาติพื้นเมืองภายใต้รัฐชาติ เสนอแนะทางออก เพื่อการพุงรักษาความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมและลดความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ภายใต้ข้อจำกัดเดิม ด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ “รัฐแห่งวัฒนธรรม-เขตแห่งวัฒนธรรม” บนพื้นฐานในเรื่องสิทธิแห่งความเสมอภาคของมนุษย์ชน

คำสำคัญ: ชนชาติพื้นเมือง, รัฐชาติ, รัฐแห่งวัฒนธรรม

Abstract

The differences of physical and biological factors in the world ecosystem affected a diverse bio-ethnic and human culture. The diversity of indigenous people and culture was a highly valuable heritage, which was created by our nature. The management of various tribal people by some human under the nation-state paradigm in the last decades resulted in the loss of cultural diversity and ethnic groups. This article discusses the evolution of state and talks about the situation of indigenous people under the nation-state. Also, this paper suggests an alternative way for maintaining the diversity of ethnic groups, cultures and for reducing conflict among ethnic groups within a new paradigm “the cultural state-cultural sphere” based on the rights of equality of human rights.

Keywords: indigenous peoples, nation state, cultural state

ความหลากหลายของชนพื้นเมือง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและรัฐชาติ

ชนพื้นเมือง (indigenous peoples) หรือภูมินชน-ภูมินชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มชน ซึ่งมีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม อาศัยอยู่ในดินแดนหรือพื้นที่แห่งนิเวศใดนิเวศหนึ่ง ก่อนการสถาปนารัฐชาติ กระจายอยู่ในเขตชีวภูมิศาสตร์ต่างๆทั่วโลก (Gray, 1999) ส่วนมากอยู่ในป่าเขตร้อน (tropical forest biome) พื้นที่ของป่าเขตร้อน มีอาณาบริเวณเพียงร้อยละ 7 ของพื้นที่ส่วนที่เป็นแผ่นดินทั้งหมดของโลก แต่กลับบรรจุสิ่งมีชีวิต มากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตในโลก (อุทิศ ภูอินทร์, 2542) ในด้านความหลากหลายของกลุ่มชนมนุษย์ มีการประเมินกันว่าเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นป่า ในเขตป่าฝนเมืองร้อน มีชนเผ่าอาศัยอยู่มากกว่า 1,000 ชนเผ่า และมีการคาดกันว่าน่าจะมีประชาชนอย่างน้อยราว 140 ล้านคน อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือตามแนวชายป่าเขตร้อนทั่วโลก (อรรชรณ คูหะเจริญ นาวายุทธ, 2545) ดั่งเขตดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง ที่เป็นส่วนหนึ่งของป่าเขตร้อน มีกลุ่มชนพื้นเมืองต่างๆ อาศัยอยู่หลายกลุ่มชน สามารถแบ่งออกอย่างน้อย ได้ 4 กลุ่มใหญ่ คือ หนึ่ง) กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลทิเบต-พม่า สอง) กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรนีเซียน สาม) กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได และสี่) กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก หรือมอญเขมร (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2549) กลุ่มชนต่างๆเหล่านี้ยังมีแยกย่อยอีกจำนวนมาก เช่น เฉพาะกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก ที่พบในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีกลุ่มย่อย อยู่ถึง 32 กลุ่ม (Lao National Front for Construction, 2005)

ด้านวัฒนธรรมของมนุษยชาติในโลกที่มีประมาณ 6,000 วัฒนธรรม มีวัฒนธรรมที่เป็นของชนพื้นเมืองอยู่ระหว่าง 4,000-5,000 วัฒนธรรม หรือประมาณกันว่าชนพื้นเมืองเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมในโลกราวร้อยละ 70-80 (Gray, 1999) เพราะฉะนั้น หากจะกล่าวถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์ของชนพื้นเมือง เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันก็คงไม่ผิดอย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการโลกภายใต้แนวคิดแห่งรัฐ (nation state) ในปัจจุบัน

มีประเทศอธิปไตย ที่ได้รับการยอมรับ ทั้งหมด อยู่ราว 233 ประเทศ (FAO, 2010) (เมื่อรวมเขตปกครองพิเศษอีก 4 เขต เช่น Hong Kong, Aaland Islands, Macao and Channel Island) หมายความว่า วัฒนธรรมของมนุษยชาติที่มีจำนวนกว่า 5,000 วัฒนธรรม ได้รับการยอมรับเชิดชูในแต่ละสังคมชั้นสูง และเป็นตัวแทนของรัฐสมัยใหม่ (modern state) ที่เป็นรัฐชาติเพียง 233 วัฒนธรรม ภายใต้สมมติฐาน 1 รัฐ คือ 1 วัฒนธรรมหรือมากกว่านั้นไม่มาก มีหน้าซ้ำประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้นหลายประเทศ ภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติพื้นเมืองดั้งเดิม ไม่ได้เป็นภาษาหรือวัฒนธรรมทางการระดับชาติ แต่ภาษาและวัฒนธรรมจากตะวันตก เช่น สเปนและอังกฤษ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนักล่าอาณานิคมแห่งโลกตะวันตก ยังมีความสำคัญเหนือกว่าชนชาติพื้นเมืองอื่นๆ แสดงว่าภาษาและวัฒนธรรมหลักของโลกก็ยังไม่ถึง 233 แล้วภาษาและวัฒนธรรม ของชนพื้นเมืองกลุ่มต่างๆ อยู่ที่ใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น หรือการกดขี่และความไม่เป็นธรรมในทางภาษา-วัฒนธรรม ยังสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน?

การเกิดรัฐชาติกับการกดขี่ศักดิ์ศรีชนชาติพื้นเมือง

ในทฤษฎีการเกิดรัฐสมัยโบราณ เชื่อกันว่าเกิดจากการพุ่งรบระหว่างชนเผ่าสองชนเผ่า ผู้ที่มีความสามารถในการรบ กลายเป็นผู้พิชิตและยึดครองดินแดน ในขณะที่ผู้แพ้ต้องถูกจับมาเป็นทาสหรือเชลยศึก (จิตร ภูมิศักดิ์, 2550) ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530) พยายามยกตัวอย่างและชี้ให้เห็นว่า รัฐทุกรัฐในประวัติศาสตร์ เป็นระเบียบการปกครองของผู้ที่เหนือกว่า ที่มีต่อผู้ที่ต่อยกว่าทางสังคม มีพื้นฐานของความแตกต่างกันอยู่ที่ศรัทธาบรรดาศักดิ์ หรือไม่ก็การถือครองทรัพย์สินของผู้ชนะ ที่มีต่อผู้ที่พ่ายแพ้สงคราม และมีวัตถุประสงค์ คือ การควบคุมกลุ่มผู้แพ้ไม่ให้ออกการกบฏภายในและเพื่อป้องกันการรุกรานจากภายนอก รัฐมีวัตถุประสงค์หลักในการที่ผู้ชนะใช้อำนาจ กดขี่หรือหาวิธีการควบคุมต่อผู้แพ้ ความเป็นมาของรัฐจึงเกิดจากกิจกรรมหลักของมนุษย์ 2 ประการ คือ หนึ่ง ใช้แรงงานของตนลงไปเพื่อให้มีกินมีใช้อย่างหนึ่ง โดยการทำงาน ซึ่งเป็นวิถีการทางเศรษฐกิจของการดำรงชีวิตในสังคม และสอง คือ การบังคับคนอื่นเพื่อเอาของๆ คนอื่นมาเป็นของตน (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2530) สิ่งที่เราเห็นเป็นร่องรอยของการกดขี่ของชนชั้นผู้ชนะสงครามและยึดเอาดินแดนของชนชาติอื่นในสงครามสถาปนารัฐโบราณ จากการอพยพและเคลื่อนย้ายลงมาของชนพวก

ไต-ไท (Tai – Tai) เข้ามาในอุษาคเนย์ทางลุ่มน้ำโขง ได้บุกยึดตีเอาเมืองหรือดินแดนของกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มตระกูลเดียวกับชนชาติบรู ทางเหนือของลาวและเวียดนาม ได้กระทำเชลยในฐานะผู้ชนะ ต่อชาวพื้นเมืองเดิมที่เป็นผู้แพ้สงคราม และสร้างคำว่า “ข้า” ที่หมายถึง “ข้าทาส” ให้กับชนพื้นเมืองผู้ถูกกระทำ ที่ยังมีร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน (จิตร ภูมิศักดิ์, 2540) แม้แต่การยึดดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ในสงครามยุคต้นรัตนโกสินทร์ สยามในฐานะผู้ชนะ ได้สร้างวาทกรรม คำว่า “ลาว” กลายเป็นคำที่ต่ำค่าลง ทั้งที่คำว่าลาว เคยเป็นชื่ออาณาจักรที่กลุ่มคนที่ใช้วัฒนธรรมร่วมไทลาว (tai – lao) ไม่ว่าจะคนไทย ไทใหญ่ ในรัฐฉาน ไทลาวในล้านช้าง เคยภาคภูมิใจ และมักอ้างอิงไปหาเสมอถึง “อาณาจักรอ้ายลาว” เช่นเดียวกับในดินแดนลาตินอเมริกา ที่ถูกคนผิวขาวจากยุโรป บุกรุกปล้นสดมภ์ทรัพยากร ทำลายและเหยียดภาษาและวัฒนธรรมชนชาติท้องถิ่น พวกอินเดียนเผ่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็อินคา หรือเอสเต็ก แม้จะเคยมีอารยธรรมที่รุ่งเรืองมานานสักเพียงใดก็ตาม ก็กลายเป็นเพียงชนชั้นสองที่ถูกคนผิวขาวผู้ชนะสงครามกดขี่ (จิตรภรณ์ ตันรัตนกุล, 2545)

รัฐชาติกับการกดขี่และการขูดรีดทางวัฒนธรรม

การเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ (modern state) ในทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ ได้ถือเอาปรากฏการณ์ การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยรัฐออกจากพันธนาการของศาสนจักรในยุโรป ในคริสต์ศตวรรษ ที่ 17 หรือรู้จักกันในนามสนธิสัญญาสันติภาพเวสฟาเลีย ในปี 1648 (สมเกียรติ วันทะนะ, 2555) โดยรัฐ ในความหมายในทางรัฐศาสตร์ มีองค์ประกอบใหญ่ 4 ประการคือ ดินแดนที่แน่นอน ประชากร รัฐบาล (ผู้ปกครอง) และอำนาจอธิปไตย(อำนาจบังคับโดยผู้ปกครองเหนือประชาชนและดินแดน) ที่มีความสำคัญยิ่งโดยที่อำนาจอธิปไตยถูกกำกับด้วยเส้นเขตแดนหรือพื้นที่ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2553 ; โกวิทย์ วงศ์สุววัฒน์, 2545) คณะผู้เขียนมีความเห็นว่า ดินแดนในความหมายของรัฐสมัยใหม่ (Modern state) เป็นเขตแดนทางกายภาพ (physical boundary) เท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางนิเวศและชาติพันธุ์ อันมีพรมแดนหรือระหว่างแดนต่อแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลกว่าเขตแดนทางกายภาพที่กำหนดพิภคหรือขนาดที่แน่นอนตามหลักการตีความขนาดของรัฐที่ยึดถือในปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างขนานใหญ่ในการขยายอำนาจอธิปไตยของรัฐ จากประเทศตะวันตก

หรือรู้จักกันในนามจักรวรรดินิยมที่เป็นการขยายอำนาจไปยึดเอาดินแดนต่างๆที่มีความสำคัญทางด้านทรัพยากรทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตขึ้นในยุคล่าอาณานิคม ย่อมหมายถึงการขยายกรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติใหม่ไปยังพื้นที่ต่างๆ (Opello & Rosow, 2004) การแย่งยึดดินแดน ที่เป็นการขยายอำนาจอริปไตย อันเป็นอำนาจทางการทหาร ออกไปเหนือดินแดนเก่าของตนในยุโรป อาศัยเทคโนโลยีทางการทหาร (การรบ) ที่ก้าวหน้ากว่า (สุรชาติ บำรุงสุข, 2553) มุ่งยึดกุม ตรึงคนพื้นเมืองเจ้าของพื้นที่เดิม ให้หมดสภาพ แล้วฉกฉวยผลประโยชน์จากทรัพยากรอันมหาศาล หรือในความหมายที่เรียกว่าการปล้น (ชยอนันต์ สมุทรวณิช, 2530)

การเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ (เมื่อ 500 ปีมาแล้ว) นอกจากให้ความสำคัญในเรื่องอริปไตยแห่งดินแดนที่มีขอบเขตชัดเจนแน่นอน ลักษณะสำคัญของรัฐสมัยใหม่ประการหนึ่ง นั่นคือ มักเป็นเรื่องของการสรรหาและฝึกคนเป็นข้าราชการ เพื่อเป็นตัวแทนของระบบรัฐสมัยใหม่ (Dunleavy & Brendan, 1988) มิได้ให้ความสำคัญกับลักษณะประชากรหรือลักษณะพื้นฐานของประชาชน-กลุ่มชนเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมมนุษย์เผ่าต่างๆในเขตนิเวศต่างๆมากนัก พวกเขาให้ความสำคัญเพียงแค่อินแดนหรือพื้นที่ (land) และทรัพยากร (resources) หากจะสนใจประชาชน-ชนพื้นเมืองก็คือเรื่องผลประโยชน์ที่จะได้จากประชาชนไม่ว่าจะมาจากชนกลุ่มใด อันเป็นทาสหรือไพร่ที่ไต่มาถึงที่ดินหรือการกวาดต้อนมาจากคราวสงคราม อันเป็นสิ่งที่รัฐ-ชนชั้นปกครองในอดีตเคยแย่งชิง รัฐสมัยใหม่มิได้ให้ความสำคัญกับชีวิตจิตใจ จิตวิญญาณ และความต้องการของผู้คนในระบบนิเวศต่างๆหรือดินแดนดั้งเดิมอันเป็นถิ่นที่พวกเขาผูกพันมาก่อนมากนัก (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ, 2553) ยิ่งต่อมาพัฒนาการของรัฐในระยะหลังจะมีการนำเอาลักษณะความเป็นชนชาติ เข้ามาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เรียกกันว่ารัฐชาติ (nation state) รัฐส่วนมาก กลับวางความสำคัญให้กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชนที่เป็นชนชาติเดียวกับผู้ปกครอง ทั้งยังพยายามทำให้ชนชาติอื่นๆที่อยู่ในดินแดนอริปไตยของผู้ปกครอง มีอัตลักษณ์แบบเดียว ให้เหมือนหรือให้เป็นตั้งชนชาติที่กุมอำนาจ (ชยอนันต์ สมุทรวณิช, 2544) โดยเฉพาะในเขตประเทศกำลังพัฒนา ภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติผู้ปกครองหรือผู้ชนะสงครามระหว่างชนชาติ มีสัญลักษณ์ตั้งเจ้าที่สูงศักดิ์ ส่วนวัฒนธรรมของชนชาติผู้แพ้ เป็นเสมือนวัฒนธรรมทาสหรือไพร่ชั้นต่ำ ถูกเรียกและให้ความหมายในทางที่ต่ำกว่าหรือป่าเถื่อน (จิตรภูมิศักดิ์, 2540)

การแบ่งขอบเขตของรัฐชาติหรือแนวคิดรัฐชาติ ในหลายๆประเทศ จึงเป็นผลผลิตของการใช้กำลังทางการทหาร ฉะนั้นปัญหาแห่งความเหลื่อมล้ำจึงยังติดตามมา เพราะความพยายามในการผนวกพื้นที่และสร้างประเทศชาติ มิได้อยู่บนพื้นฐานความต้องการและการมีส่วนร่วมของภูมิภาค-ภูมิภาคพื้นฐ ในพื้นที่อย่างแท้จริง แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มที่มีอำนาจ เช่น ในดินแดนแถบเทือกเขาแอนดีส ลาตินอเมริกา ที่มีชนอินเดียนพื้นเมืองจำนวนมาก แต่ชาวสเปน ผู้รุกรานเพียงไม่กี่หยิบมือ สถาปนาอำนาจรัฐชนผิวขาวที่มีศักดิ์ศรีเหนือชนพื้นเมือง และทำให้ชนพื้นเมืองกลายเป็นเพียงชนชั้นระดับล่าง-ทาส (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544)

ภายใต้กรอบแนวคิดรัฐชาติ (nation-state) ที่เน้นความสำคัญในเรื่องการครอบครองดินแดนและการยอมรับเฉพาะภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติหลักที่มีแสนยานุภาพ ชนชาติพื้นเมือง ที่อยู่ภายใต้อำนาจของชนชาติที่มีกำลังทางการมากกว่า ต้องอยู่ในสถานะที่วัฒนธรรมของตนกลายเป็นวัฒนธรรมชายขอบ หรือวัฒนธรรมของชนผู้น้อย และถูกดูถูก ฉะนั้น คำว่าชนชาติพื้นเมืองอื่นๆที่มีเจ้าของอำนาจรัฐ (รัฐชาติ) ในบางบริบท จึงกลายเป็นหรือถูกเรียกว่าเป็นเพียงชนชาติส่วนน้อย-ชายขอบ ทั้งที่มีจำนวนประชากรมากมาย และอยู่มายาวนานกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์มนุษย์ ที่เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเขตที่มีความหลากหลายทางนิเวศหรือความหลากหลายทางชีวภาพสูง ได้ถูกกดให้เหลือวัฒนธรรมแห่งชาติที่เป็นชนชาติหลัก เช่น ในการสถาปนารัฐ-ชาติไทย เป็นความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นหนึ่งเดียว โดยที่คำว่า “ชาตินิยม” ให้ความชอบธรรมกับ “ชาติ” ที่มีอำนาจเหนือกว่าและครอบงำ “ชาติ” ที่มีอำนาจด้อยกว่า ความเป็นหนึ่งเดียวของรัฐ จึงอาจเป็นภาพมายา ที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยชนชาติที่มีอำนาจทางวัฒนธรรมและการเมือง (ปรีชา คูวินพันธ์, 2548) การกดและไม่ให้เกิดศักดิ์ศรีของชนชาติ เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งตลอดมา

รัฐ-เขตแห่งวัฒนธรรมกับการสร้างสัมพันธภาพและฟื้นฟูศักดิ์ศรีของชนชาติพื้นเมืองการใช้กำลังกดขี่และกดขี่ของทหารแห่งรัฐสมัยใหม่ อันเป็นยุทธศาสตร์ในการควบคุมชนชาติส่วนน้อย ไม่ให้แสดงออกทางวัฒนธรรม หลายชนชาติต้องยอมผ่อนปรน และค่อยๆถูกกลืนชาติ หลายชนชาติสักแต่ว่ายอม ในขณะที่เดียวกันบางชนชาติ ไม่ยอมรับและทำการต่อสู้ เช่น การต่อสู้ของชนพื้นเมืองในแอฟริกา (ไพทอร์ย ดัสเซ, 2530) การต่อสู้ในหมู่เกาะมินดาเนา-ซูลู ที่เป็นการต่อสู้ยืดเยื้อมากกว่า 350 ปี

ของชนเผ่าโมโร ในฟิลิปปินส์ (ปรีชา คูวินทร์พันธุ์, 2548) ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิ ของขบวนการกบฏชวาหลายๆ ครั้ง (อิสาน) ในอดีต (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540 ; สุวิทย์ อิศาศาสตร์, 2549) รวมไปถึงขบวนการชาปาตีस्ताในลาตินอเมริกาของชนอินเดียนพื้นเมือง (อภิวัดน์ วิลาวัตี ไกร, 2546) บางกลุ่ม กำลังรบกันอนอยู่ในขณะนี้ เช่น ไทใหญ่ กะเหรี่ยง มอญ ในสหภาพเมียนมาร์ ที่มีกองกำลังเป็นของตนเอง เพื่อป้องกันการถูกกลืนชาติและการถูกทำลายทางเชื้อชาติ สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการบริหารชุมชนมนุษย์ ที่กำหนดขอบเขตว่าคนประเทศใด สัญชาติใด อยู่จำกัดและถูกขังเฉพาะในพื้นที่ ดินแดน ที่อำนาจรัฐนั้นๆไปถึง และถูกบังคับให้กลืนกลายเป็นคนชนชาติหลักทั้งตั้งใจและมีตั้งใจ จึงไม่ถือว่าสอดคล้องกับความเป็นธรรมและความเป็นจริงแห่งธรรมชาติที่มนุษย์ มีเขตแดนทางนิเวศที่สลับซับซ้อน ทั้งควรมีสติที่จะเดินทางไปแห่งหนใดก็ได้ แต่ความพยายามในการต่อสู้เพื่อเชิดชูศักดิ์ศรีของชนพื้นเมือง เพื่อความเท่าเทียมกัน เพื่อได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตยทางดินแดน สำหรับบางชนชาติ อาจเป็นสิ่งที่สามารถอยู่ในวิสัยหรือมีเงื่อนไขที่ความเป็นธรรม แต่สำหรับชนชาติขนาดเล็กๆ และมีจำนวนมาก ไม่สามารถทำได้ และการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องเสียเลือดเนื้อ เป็นเรื่องความตายของมนุษยชาติ นอกจากนี้ แม้สามารถแยกออกเป็นรัฐอธิปไตยอิสระได้ แต่หากยังปกครองภายใต้แนวคิดรัฐชาติแบบเดิม ก็จะต้องคงอยู่ภายใต้กรอบวิธีแห่งการกดขี่และขูดรีดทางเชื้อชาติและทางวัฒนธรรมต่อกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนชาติผู้น้อยอื่นๆที่อยู่ในเขตแดนเดียวกัน แต่อยู่ในบริบทของรัฐชาติใหม่ที่สถาปนาขึ้น แนวคิดรัฐชาติ ที่เน้นเรื่องดินแดนและตัดแยกผู้คนออกเป็นส่วนๆ ในเขตชีวภูมิศาสตร์ อาจยังจะเป็นปัญหาต่อไป หากเราไม่พยายามสร้างกรอบหรือแนวคิดใหม่แห่งรัฐ ที่ส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ บนพื้นฐานความหลากหลายทางนิเวศ ชาติพันธุ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้แต่การแบ่งเขตของรัฐโดยใช้แผนที่ทางกายภาพ ชัดเส้นแบ่ง ลงมายังภูเขา แม่น้ำ ถ้ำคลอง สิ่งเหล่านี้ทำได้เป็นการแบ่งพื้นที่มนุษย์ในความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไม่? เพราะการแบ่งทางกายภาพ เท่ากับเป็นการทำลายประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เมื่อพิจารณาจากหลักการทางนิเวศเราจะพบว่า ความสัมพันธ์ทางนิเวศ ถือเป็นเรื่องสายใยและเป็นองค์รวม (Capra, 1997) มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ มีวิวัฒนาการทางสังคม มีการเคลื่อนย้าย และแพร่กระจาย เราไม่สามารถที่จะกำหนดขอบเขตนิเวศมนุษย์ ได้อย่างชัดเจนหรือแยกเป็นส่วนๆ ใน

ขณะเดียวกันมนุษย์แต่ละกลุ่มแต่ละชนชาติ จะพากันเดินทางแสวงหาแหล่งถิ่นฐานที่มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น ตามที่ราบลุ่มสองฝั่งน้ำ ตามชอกและลุ่มภู หรือบนเทือกภูต่างๆ ก่อนที่จะมีการขีดแบ่งประเทศโดยชนผู้ปกครอง

การกำหนดเขตรัฐชาติ ของชนชั้นปกครอง ที่มีได้ให้ความสำคัญกับลักษณะขอบเขตหรือดินแดนในทางนิเวศและผู้คน (ecological boundary) ที่มีความสัมพันธ์สลับซับซ้อน และอาจเป็นเขตแดนที่กว้างใหญ่ จึงเป็นเรื่องของมนุษย์เพียงไม่กี่คนที่อ้างสิทธิทางอำนาจและชี้แบ่งเขตธรรมชาติ หรือระบบนิเวศและผู้คน ออกเป็นส่วนๆ ตามความต้องการของตน และทึกทักว่าเป็นของตน ดังนั้นเมื่อมนุษย์ หรือชนพื้นเมืองจำนวนมาก ดำรงชีวิตอยู่ในนิเวศพื้นถิ่น ตามริมฝั่งน้ำ ตามภูเขา ที่มนุษย์บางพวกได้อ้างสิทธิทางการทหาร สิทธิทางการเงิน (ซื้อขาย ดินแดน) พวกเขาจึงกลายเป็นกรรมสิทธิ์ของมนุษย์บางพวก โดยไม่รู้ตัว ถูกควบคุม ถูกกำหนดด้วยระเบียบของชนชั้นผู้ปกครอง (ที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นปกครอง) ระเบียบของอารยธรรมใหม่ (ทุนนิยม) และมักเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ภายใต้ลัทธิทุนนิยมหรือวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ พยายามกำจัดชนชาติอื่น กลืนกลายทางวัฒนธรรม และห้ามการไปมาหาสู่ระหว่างเครือญาติดั้งเดิม ด้วยเขตแดนระหว่างรัฐ การนำโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน ไปสร้างในบริเวณที่มีกลุ่มชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ที่กำลังเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปัจจุบัน ดูเหมือนว่าเป็นการแก่งแย่งและจงใจให้เกิดผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองที่ไม่มีสิทธิมีเสียงใดๆ เป็นการกระทำที่นอกจากจะขัดกับหลักทางนิเวศแล้ว ยังขัดกับหลักศีลธรรม ที่จะทำให้เกิดการสูญเสีย ดังการสูญเสียของชนพื้นเมืองอย่างอินเดียนแดง ในอเมริกาเหนือ (วันชัย ตันติวิทยพิทักษ์, 2545) เพราะภาษา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ คือ จิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ การทำลายสิ่งเหล่านี้ เท่ากับทำลายความเป็นมนุษย์ อีกทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชนชาติพื้นเมือง เปรียบเสมือนความงดงามและคุณค่าของพืชพื้นเมืองในเขตต่างๆทั่วโลก ที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศนั้นๆ

ข้อเสนอ รัฐ – เขตแห่งวัฒนธรรม

เพื่อทางออกและเพื่อตอบสนองสิทธิทางวัฒนธรรมและสิทธิแห่งเสรีภาพทางนิเวศแห่งชาติพันธุ์มนุษย์กลุ่มต่างๆ รัฐแห่งวัฒนธรรม (cultural state) หรือ

อาจเรียกและกระทำในรูปแบบที่เป็น **เขตแห่งวัฒนธรรม (cultural sphere)** เป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่ง โดยรัฐแห่งวัฒนธรรม-เขตแห่งวัฒนธรรม เป็นพื้นที่แห่งรัฐที่อยู่ซ้อนทับรัฐชาติแห่งดินแดน-การทหารเดิม ที่อาจมีจำนวนหนึ่งรัฐชาติหรือมากกว่า โดยไม่ขัดแย้งและไม่ทำลายรัฐชาติ (nation – state) ในขณะเดียวกันควรสนับสนุนความเข้มแข็ง-อุดมการณ์ของรัฐชาติเดิม รัฐและเขตแห่งวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับอำนาจ-อาณาเขตในทางนามธรรมและจิตวิญญาณ (spiritual boundary) ซึ่งไม่มีขอบเขตทางพื้นที่ ที่เป็นกายภาพ แน่นอนตายตัว ในขณะเดียวกันข้ามพรมแดนของรัฐชาติ มีประชากรหรือสมาชิกแห่งรัฐ ที่เป็นสมาชิก (สัญชาติ) ของรัฐชาติเดิม ไม่มีอำนาจอธิปไตย หากอำนาจนั้น หมายถึง อำนาจทางอธิปไตยของรัฐที่สถาปนาขึ้นใช้บังคับ แต่อาจจะมีอำนาจในทางวัฒนธรรม อันเป็นเรื่องของผูกพัน ระหว่างกลุ่มชนต่างๆ ที่อาศัยในเขตแดนต่างๆ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเหนียวแน่น การปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างกลุ่ม

รัฐแห่งวัฒนธรรม (cultural state) หรือเขตแห่งวัฒนธรรม (cultural sphere) มีสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุด มากกว่าดินแดนในทางกายภาพและอำนาจทางการทหารแบบรัฐชาติ ฉะนั้นขอบเขตของรัฐแห่งวัฒนธรรม จึงขึ้นกับการที่ผู้คนมีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมกัน มีลักษณะยืดหยุ่น (flexibility) และขยายไปตามกลุ่มชน ที่สังกัดวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือที่มีรากเหง้าร่วมกัน อาจอยู่ซ้อนเขตอำนาจรัฐชาติ ที่ให้ความสำคัญกับอำนาจทางการทหารที่เป็นเรื่องของการใช้กำลัง แต่รัฐทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับอำนาจทางวัฒนธรรม อันเป็นเรื่องจิตสำนึก-จิตวิญญาณแห่งความผูกพัน คนในรัฐวัฒนธรรมเดียวกัน ย่อมมีสิทธิเลือกผู้นำเขตวัฒนธรรมที่จะทำหน้าที่ประสานคนเป็นศูนย์รวมใจของผู้คนคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แม้ถิ่นอาศัยจะมีได้อยู่ในพรมแดนเดียวกัน ผู้นำแห่งรัฐวัฒนธรรม อาจเป็นเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณแห่งชนชาติ ซึ่งซ้อนอยู่และยอมรับผู้นำของรัฐชาติเดิมด้วยเช่นกัน

รัฐวัฒนธรรม-เขตวัฒนธรรม จะตอบสนองสิทธิและศักดิ์ศรีของชนชาติที่ไร้รัฐ (รัฐทหาร-รัฐชาติ) หรือต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติอื่น ไม่มีอธิปไตยในดินแดน ไม่สามารถที่จะแยกรัฐอิสระออกมาปกครองตนเอง ด้วยเหตุผลใดๆก็ตาม สมาชิกแห่งรัฐวัฒนธรรม อาจเป็นสมาชิกรัฐชาติอื่นในเวลาเดียวกัน เช่น รัฐวัฒนธรรมบรู ชาวบรูในพื้นที่ต่างๆอาจเป็นสมาชิกรัฐประชาธิปไตยแบบไทย หรือรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ลาว หรือเวียดนาม มีคนถือสัญชาติ 3 สัญชาติ ตามที่พวกเขาสังกัด

ดินแดนทางกายภาพ อันเป็นแนวปฏิบัติของรัฐชาติ แต่เขาจะเป็นสมาชิกรัฐวัฒนธรรมเดียว “รัฐวัฒนธรรมแห่งชาติบรู”

ดังนั้นหากมีการสร้างระบบความเป็นรัฐแบบใหม่ ในลักษณะเป็นเขตแห่งวัฒนธรรม มิใช่เขตการทหารและอำนาจ แต่เป็นที่รับทราบและยอมรับระหว่างรัฐชาติ โดยอาจเกิดขึ้นจากผู้นำรัฐชาติเองหรือผู้นำทางวัฒนธรรม (เผ่า) จะเป็นทางออกแห่งความขัดแย้งและเป็นการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณ ของชนชาติส่วนน้อยต่างๆ และลดความกดดันและความต้องการที่อยากจะสร้างรัฐชาติใหม่ที่ใช้กำลังทหารเช่นฆ่ากัน เพราะศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมแห่งชนชาติ เป็นจิตสำนึกและความต้องการส่วนลึกทางจิตวิญญาณของผู้คนในเขตนิเวศต่างๆ อยู่ข้ามกาลเวลาและเหนือพรมแดนรัฐชาติ ในปัจจุบัน มีการเดินทางไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม ชัมพรมแดนรัฐชาติ ในเขตนิเวศต่างๆทั่วโลก โดยปราศจากการชี้นำจากรัฐชาติ ไม่ว่าจะ เป็น กลุ่มชนชาติผู้ไท กลุ่มชนชาติบรู โดยใช้ประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม เป็นตัวร้อยผู้คนที่มีปัจจุบันจะมีสถานะเป็นประชาชนหรือพลเมืองของรัฐไทย รัฐลาว หรือรัฐเวียดนาม หากแต่ผู้คนเหล่านั้นสื่อสารกันด้วยภาษาที่พูด – ฟังกันรู้เรื่อง มีขนบประเพณี มีวิถีชีวิตที่ถูกส่งสมมาจากบรรพบุรุษของชนชาติพันธุ์ที่คล้ายๆกัน ดังเช่น ชาวผู้ไท หรือภูไท ในนครพนม สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ของประเทศไทย กับชาวผู้ไทในแขวงคำม่วน สหวันเขต ของประเทศลาว รวมทั้งชาวไทดำ – ไทแดง ในเขตจังหวัดเตียนเบียนของเวียดนามด้วย เป็นต้น

สรุป

การกำหนดเขตพื้นที่แห่งอำนาจ ที่มาจากฐานการใช้กำลังของชนเผ่า-ชนชาติใดชนชาติหนึ่งเมื่อประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา แล้วสถาปนาเขตดินแดนที่ตนยึดได้ขึ้นเป็นรัฐ และมักใช้วัฒนธรรมของชนชาติผู้ชนะสงครามมาเป็นวัฒนธรรมหลัก การกำหนดเขตรัฐชาติภายใต้การกระทำแห่งสัญชาตญาณดังกล่าวอาจเหมาะสมในยุคสังคมสมัยหนึ่ง แต่ในยุคปัจจุบันที่คนทั่วโลกมีความรู้เท่าทันสิ่งต่างๆ มีการติดต่อสื่อสารข้ามดินแดน ข้ามอาณาเขตแห่งดินแดน รับรู้ว่ามีกลุ่มชนชาติเดียวกับตัวเอง กระจายเป็นสมาชิกรัฐต่างๆ ด้วยเหตุและปัจจัยทางการเมือง วิธีการจำกัดสิทธิผู้คนแบบดั้งเดิม อาจมีความไม่เพียงพอ

การสร้างรัฐแห่งวัฒนธรรม หรืออาจเรียกว่าเป็นเขตแห่งวัฒนธรรม ที่มีการจัดระบบอย่างดี มีความจำเป็น ถือเป็นพัฒนาการทางสังคม เพื่อก่อให้เกิดการรองรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่นับวันแต่ละกลุ่มชนจะพยายามแสดงอัตลักษณ์ของตนขึ้นมากกว่าเดิม ในขณะที่การพยายามกดวัฒนธรรมชนชาติอื่น ไม่สามารถที่จะทำได้อีกต่อไป การสร้างรัฐ-เขตแห่งวัฒนธรรม อาจทำให้ความสัมพันธ์ภายใต้กรอบรัฐชาติ ของผู้คนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น เพราะองค์ประกอบของรัฐ ล้วนมาจากชนชาติที่มีภาษา-วัฒนธรรม ที่คล้ายคลึงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ในเขตต่างๆ ทั่วโลก ควรให้ความสำคัญในด้านวัฒนธรรมและความเกี่ยวเนื่อง-น้ำใจระหว่างกันแบบพี่น้อง มากกว่าจะสัมพันธ์ในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบเกาเสียเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2545. **ภูมิรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. 2540. **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- _____. 2550. **โฉมหน้าศักดินาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- จิตรราภรณ์ ตันรัตน์กุล. 2545. **ละตินอเมริกา**. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2530. **รัฐ**. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2544. **จากรัฐชาติสู่รัฐตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2540. **วัฒนธรรมไทยกับการเปลี่ยนแปลงสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2544. **แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ. 2553. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตฉบับภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ธันวา ใจเที่ยง. 2545. **ไทตาด-ความหลากหลายทางชีว-ชาติพันธุ์บนดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงนครพนม**. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.กองทุนชินากุลเพื่อการพัฒนากลุ่มชนสองฝั่งโขง.นครพนม.
- ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. 2548 . **โครงการปัญหาความมั่นคง ศาสนา ชาติพันธุ์-ชาตินิยมและความรุนแรง**.รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพฑูริย์ ตัสเช่. 2530 .**การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วันชัย ตันตวิทยาพิทักษ์. 2545. **ณ ที่ดวงตะวันฉายแสงข้างจะไม่สู้รบอีกต่อไป**.พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ.สำนักพิมพ์หัวหอม.
- สมเกียรติ วันทะนะ. 2555. **กำเนิดและความเปราะบางของเสรีประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุวิทย์ ธีรศาควัต. 2549. **กบฏผู้มีบุญอีสาน๒๔๔๔-๔๕ กับจดหมายลูกโซ่ฉบับแรก** ของเมืองไทย. **ศิลปวัฒนธรรม**, 28 (1) 82-94.
- สุรชาติ บำรุงสุข. 2553. 100 ปี พระพุทธเจ้าหลวงสวรรคต: ยุทธศาสตร์สยามในโลกาภิวัตน์. **นิตยสารมติชน**, 31 (1577) 35-60
- สมิตร ปิติพัฒน์. 2549. **ลุ่มน้ำโขง: ความหลากหลายทางชาติพันธุ์**. ใน **ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และกัมปนาท ภักดีกุล (บรรณาธิการ). ลุ่มน้ำโขง วิกฤต และทางออก**.พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้า,
- อภิวัฒน์ วิลาวดีไกร. 2547 . **ซาปาติสต้า กองทัพปลดปล่อยแห่งเม็กซิโก**. พิมพ์ครั้งที่ 1,กรุงเทพฯ: บริษัทศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- อรรธรณ คุหเจริญ นาวายุทธ. 2545. **ป่าเขตร้อน**.พิมพ์ครั้งที่2, กรุงเทพฯ :โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- อุทิศ ภูอินทร์. 2542. **นิเวศวิทยา พื้นฐานเพื่อการป่าไม้**.กรุงเทพฯ: ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Capra, F. 1997. **The Web of Life: A Synthesis of Mind and Matter** . Vol. 2. London: Flamingo.
- Dunleavy, Patrick and O’leary Brendan. 1988.**Theories of the**

- State.Vol.2, London: Macmillan Education Ltd.
- FAO. 2010. **Global Forest Resources Assessment**.Rome:FAO
- Gibbs, M. 2005. **The right to development and indigenous peoples: Lessons from New Zealand**. World Development 33(8): 1365-1378.
- Gray, A. 1999. Indigenous People, Their Environments and Territories. In: Programme, U.N.E. (ed.) **Cultural and Spiritual Values of Biodiversity**, pp. 59-118. London: United Nations Environment Programme
- Groenfeldt, D. 2003. The future of indigenous values: cultural relativism in the face of economic development. **Futures** 35(9): 917-929.
- Lao National Front for Construction. 2005. **The Ethnic Groups in Lao P.D.R**. Department of Ethnic.Lao.P.D.R.
- McGregor, D. 2009. Aboriginal/non-Aboriginal relations and sustainable forest management in Canada: The influence of the Royal Commission on Aboriginal Peoples. **Journal of Environmental Management** 92(2): 300-310.
- Opello ,Jr, Water C. and Rosow, Stephen,J. 2004. **The nation-state and global order: A historical introduction to contemporary politics**. Boulder,Col;Lynne Rienner.